

University
of Wrocław

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 1(1), p. 37–50

VIEŠOJO INTERESO GYNIMO PROBLEMA APLINKOSAUGOS GINČUOSE

Eduardas Monkevičius

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Administracinės teisės ir proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Elektroninis paštas atk@mruni.eu
Telefonas (+370 5) 2714 545

Pateikta 2008 m. rugsėjo 2 d., parengta spausdinti 2009 m. balandžio 2 d.

Anotacija. *Gamtinės aplinkos reikšmė visuomenės gyvenime suponuoja reikalavimus ir uždavinius saugoti žemę ir gamtos išteklius nuo bet kokio žalingo poveikio arba pažeidimo ir taip užtikrinti mūsų visuomenės ir ateities kartų saugų egzistavimą bei darnų vystymąsi. Viena iš svarbiausių teisinių aplinkos apsaugos priemonių yra visuomenės, t. y. viešojo, intereso gynimas teisme nuo įvairių pažeidimų.*

Tačiau viešojo intereso gynimas aplinkosaugos ginčiuose pastaruoju metu yra gana problemiškas, nes nei teisės doktrinoje, nei įstatymuose, nei teismineje praktikoje nėra vienos nuomonės viešojo intereso sampratos, objekto ir jo gynimo subjektų klausimu, iš esmės netyrinėti teisės ginti viešąjį interesą įgyvendinimo klausimai atsižvelgiant į Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus. Tai gerokai sumažina viešojo intereso gynimo teisme galimybes ir efektyvumą, sudaro sąlygas pažeisti subjektyvias piliečių teises ir teisėtus privačius interesus.

Straipsnyje apibūdinti viešojo intereso aplinkosaugos ginčiuose samprata, objektas ir subjektai, turintys teisę ginti viešąjį interesą teisme, analizuojami šios teisės įgyvendinimo teisme klausimai.

Straipsnio pabaigoje suformuluotos atitinkamos išvados.

Reikšminiai žodžiai: *aplinkos teisė, aplinkosauga, viešasis ir privatus interesai.*

Ivadas

Problemos esmė. Gamtinės aplinkos reikšmė visuomenės gyvenime suponuoja reikalavimus ir uždavinius saugoti ją nuo bet kokio žalingo poveikio arba pažeidimų ir taip užtikrinti mūsų visuomenės ir ateities kartų saugų egzistavimą bei darnų vystymąsi. Tai išplaukia iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucijos) 54 straipsnio nuostatų¹, kurios konkretizuotos ir išplėtos Aplinkos apsaugos² ir kituose įstatymuose. Viena iš svarbiausių teisinių aplinkos apsaugos priemonių yra visuomenės, t. y. viešojo, intereso gynimas teisme, kai ūkinėje ar kokioje nors kitoje žmogaus (antropogeninėje) veikloje pažeidžiami aplinkosaugos reikalavimai arba yra tikimybė, kad tokie pažeidimai gali atsirasti ateityje. Dažnai ginant viešąjį interesą pažeidžiamos ir subjektyvios teisės bei privatūs interesai, todėl teisme reikia spręsti interesų konfliktą vadovaujantis moksliskai pagrįstais kriterijais ir teismine praktika.

Tačiau viešojo intereso gynimas aplinkosaugos ginčiuose pastaruoju metu yra gana problemiškas, nes Lietuvos įstatymuose viešojo intereso sąvoka neapibūdinta nei teisės doktrinoje, nei teisminėje praktikoje, nėra vienos nuomonės viešojo intereso sampratos, objekto ir subjektų, turinčių teisę jį ginti teisme, klausimu, iš esmės netyrinėti teisės ginti viešąjį interesą teisme įgyvendinimo klausimai atsižvelgiant į Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus. Tai gerokai sumažina viešojo intereso gynimo teisme galimybes ir veiksmingumą, sudaro sąlygas pažeisti subjektyvias piliečių teises ir teisėtus privačius interesus.

Temos aktualumas. Teisinėje literatūroje nėra vienos nuomonės viešojo intereso sampratos klausimu, o aplinkosaugos ginčiuose viešojo intereso teisinė samptata, objektas, teisės jį ginti teisme subjektai, taip pat šios teisės įgyvendinimo klausimai apskritai netyrinėti.

Tyrimo objektas – viešojo intereso aplinkosaugos ginčiuose apibūdinimo, teisės jį ginti teisme įgyvendinimo atsižvelgiant į Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus problemos tyrimas.

Straipsnio tikslas – panagrinėti kai kuriuos svarbiausius, teoriniu ir praktiniu požiūriu reikšmingus viešojo intereso aplinkosaugos ginčiuose apibūdinimo, teisės jį ginti teisme įgyvendinimo klausimus.

Straipsnio uždaviniai: 1) apibūdinti teisinę viešojo intereso sampatą ir jo objektą aplinkosaugos ginčiuose, 2) apibrėžti subjektus, turinčius teisę ginti viešąjį interesą teisme, 3) panagrinėti kai kuriuos svarbiausius, teoriniu ir praktiniu požiūriu reikšmingus teisės ginti viešąjį interesą teisme įgyvendinimo klausimus atsižvelgiant į Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus, kylančius iš tarptautinių sutarčių ir narystės ES.

Tyrimo hipotezė – viešojo intereso gynimo aplinkosaugos ginčiuose galimybės ir veiksmingumas labiausiai priklauso nuo jo sampratos, objekto ir gynimo subjektų apibrėžtumo ir aiškumo, teisės ginti viešąjį interesą teisme įgyvendinimo.

1 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

2 Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 5-75.

Tyrimo metodai. Rašant straipsnį taikyti sisteminės analizės, norminis-dogmatinis, lyginamasis, dokumentų ir teisminės praktikos analizės bei kiti metodai.

1. Viešojo intereso samprata ir objektas

Viešojo intereso samprata lingvistiniu požiūriu pateikta „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“. Čia žodis „viešas“ aiškinamas kaip visiems skirtas, visuomenės vartojamas, atviras, neslaptas, o žodis „interesas“ aiškinamas kaip svarbus, rūpimas dalykas, reikalas, nauda, susidomėjimas³. Kitaip sakant, viešasis interesas – tai visai visuomenei ar jos daliai rūpimas dalykas.

Teisinėje literatūroje pareikšta nuomonė, kad pateikti bendrojo pobūdžio viešojo intereso sąvoką ne tik kad gana sudėtinga, bet ir nėra jokios prasmės (visada liks pavojus, kad vienas ar kitas atvejis bus pamirštas), todėl aiškinti šią sąvoką turėtų būti palikta vien teismų praktikai, kaip kad yra daugelyje pasaulio valstybių⁴. Panašią nuostatą formuoja ir teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas daugelyje nutarčių civilinėse bylose konstatavo, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, todėl jos turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečias faktines bylos aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas, bet *ne a priori*⁵. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2004 m. sausio 23 d. nutartyje nurodė, kad viešasis interesas taikant Administracinių bylų teisenos įstatymą turėtų būti suvokiamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai⁶. Tai taip pat gana abstrakti viešojo intereso samprata, neatskleista jos teisinė reikšmė.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas savo 2007 m. lapkričio 7 d. ekspertinėse išvadose kritikuodamas grupės Lietuvos Respublikos Seimo narių pateiktą Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektą taip pat nurodė, kad iš esmės neįmanoma *a priori* pasakyti, kokiose gyvenimo srityse reikia ginti viešąjį interesą, neįmanoma išskirti visuomeninio gyvenimo sritis, kurioms būtų suteiktas prioritetas, nes joks viešasis interesas, taip pat ir aplinkos apsaugos, negali būti svarbesnis negu visuomenės socialinės, ekonominės plėtros ir kiti interesai⁷.

Reikia sutikti, kad pateikti bendrojo pobūdžio viešojo intereso sampratą nėra jokios prasmės, nes ji vis vien būtų gana abstrakti ir neapimtų visų visuomenės gyvenimo atvejų. Tačiau negalima sutikti, kad viešojo intereso sampratos aiškinimas būtų paliktas vien tik teismų praktikai ir kad jo negalima nustatyti *a priori*, ypač kai turima omenyje jo teisinė reikšmė ir konkretus objektas.

Teisinę viešojo intereso reikšmę galima atskleisti per „įstatymo saugomo intereso“ sampratą. Konstitucijos 6 straipsnio 2 dalyje parašyta, kad kiekvienas savo teises

3 *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 215, 931.

4 Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė. T.1*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 267.

5 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-10]. <<http://www.lat.lt>>.

6 *Administracinių teismų praktika*. 2004. Nr. 5.

7 Lietuvos laisvosios rinkos instituto 2007 m. lapkričio 7 d. ekspertinė išvada [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-10]. <<http://www.freema.org/index.php/analitiniai-darbai-ekspertize>> .

gali ginti remdamasis Konstitucija. Administracinių bylų teisenos įstatymo⁸ ir Civilinio proceso kodekso (toliau CPK)⁹ 5-uose straipsniuose suformuluota, kad „kiekvienas suinteresuotas subjektas (asmuo) turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymo saugomas interesas. Taigi, Konstitucija ir įstatymai saugo (ir kartu gina) visų teisės subjektų, kurie patenka į teisinio reguliavimo sritį, interesus, tiek viešuosius, tiek ir privačius.

Konstitucijos 47 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikai išimtinė nuosavybės teise priklauso: žemės gelmės, taip pat valstybinės reikšmės vidaus vandenys, miškai parkai, keliai, istorijos, archeologijos ir kultūros objektai, o 54 straipsnyje nurodyta valstybės pareiga rūpintis natūralios gamtinės aplinkos ir gamtos išteklių apsauga, taip pat draudimas niokoti ir teršti žemę bei kitus aplinkos objektus, kurių nustato įstatymas. Šios konstitucinės nuostatos yra konkretizuotos ir išplėtos Aplinkos apsaugos ir kituose įstatymuose. Jeigu sutiksime su tuo, kad Lietuvos valstybę sudaro jos visuomenė („Lietuvos valstybę kuria tauta“ – Konstitucijos 2 straipsnis), tai akivaizdu, kad išimtinės valstybės nuosavybės teise priklausančių žemės ir kitų gamtos objektų bei išteklių racionalus naudojimas ir apsauga yra visos visuomenės, t. y. viešasis, interesas. Visuomenė suinteresuota gyventi švarioje ir saugioje aplinkoje, todėl žemės ir aplinkos objektų bei išteklių apsauga nuo teršimo ir kitokio žalingo ūkinės arba antropogeninės veiklos poveikio, neatsižvelgiant į jų nuosavybės formą, taip pat yra viešasis interesas. Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarime konstatuota, kad žemė, miškai, parkai, vandens telkiniai, ypač vertingos vietovės yra *visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės, ypač saugotini nuosavybės teisės objektai*, todėl jų tinkamas naudojimas ir apsauga yra *viešasis interesas* – kiekvieno žmogaus egzistavimo, žmogaus ir visuomenės išlikimo bei raidos sąlyga, tautos gerovės pagrindas¹⁰. Tame nutarime taip pat parašyta, kad valstybės turtas turi būti valdomas taip, kad tarnautų ne privačiam, bet visuomenės interesui. Taip pabrėžiamas viešojo intereso prioritetas šioje srityje.

Taigi, *viešasis interesas aplinkosaugos santykiuose yra Konstitucijos ir įstatymų saugomas visuomenės ar jos dalies interesas saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo ūkinės ar antropogeninės veiklos poveikio, išsaugoti ir atkurti gamtos išteklius ir taip užtikrinti visuomenės darnų vystymąsi, gyvenimo kokybę ir sveikatos apsaugą.*

Todėl negalima sutikti su Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų nuomone, kad aplinkosaugos santykiuose neįmanoma išskirti ir nustatyti viešojo intereso ir jo prioritetų. Visuomenės socialinė ir ekonominė plėtra kaip tik ir įmanoma tik tuomet, kai yra užtikrinta žemės ir visos gamtinės aplinkos apsauga. Šie interesai turi prioritetinę reikšmę kitų viešųjų ir privačių interesų atžvilgiu. Tai patvirtina ir ES bei Lietuvos programiniai aplinkosaugos dokumentai. Šeštojoje Bendrijos aplinkos apsaugos programoje nurodyta, kad programa siekiama užtikrinti aukštą aplinkos ir žmonių sveikatos apsaugos lygį bei apskritai pagerinti aplinką ir gyvenimo kokybę, nurodomi *tvarios plėtros strategijos prioritetai aplinkos apsaugos požiūriu* ir į ją reikėtų atsižvelgti siūlant stra-

8 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 85-2566.

9 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 36-1340.

10 Lietuvos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 30-1015.

teigijos įgyvendinimo veiksmus¹¹. Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje taip pat įtvirtintas prioritetas aplinkos apsaugos principas kaip visuomenės išlikimo ir tolesnio sėkmingo vystymosi pagrindas¹². Tai patvirtina ir įstatymų leidybos, Konstitucinio Teismo bei iš dalies teismų formuojama praktika.

Minėtame Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarime, taip pat kitame 2007 m. liepos 5 d. nutarime¹³ konstatuota, kad įstatymų leidėjas turi diskrecijos teisę įstatymais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų ribojamas atskirų gamtos objektų ir išteklių naudojimas, taip pat spręsti, kokias vietas priskirti ypač vertingoms vietovėms. Pavyzdžiui, Aplinkos apsaugos įstatyme nustatyta, kad vietos savivaldos institucijos įstatymų nustatyta tvarka steigia ir tvarko savivaldybės saugomas teritorijas, kraštovaizdžio objektus. Daugelyje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių konstatuota, kad Žemės įstatyme¹⁴ nustatytas žemės santykių teisinis reguliavimas išreiškia viešąjį interesą, Žemės reformos įstatyme¹⁵ įtvirtintas viešasis interesas, o piliečių nuosavybės teisių atkūrimo procesas taip pat reguliuojamas viešosios teisės normomis¹⁶.

Taigi, Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytų imperatyvių teisės normų, draudimų ir ribojimų laikymasis, taip pat jų įgyvendinimas administraciniuose teisės aktuose bei atitinkamose sutartyse yra viešasis interesas. Todėl, pavyzdžiui, apskrities viršininkas, priimdamas sprendimą pakeisti žemės naudojimo tikslinę paskirtį arba sudaryti valstybinės žemės nuomos sutartį, pirmiausia turi ginti viešąjį interesą, t. y. įgyvendinti aplinkosaugos santykius reguliuojančių imperatyvinių, draudžiančių ar ribojančių teisės normų reikalavimus, kartu nepažeisdamas subjektinių teisių ir teisėtų privačių interesų. Savaime suprantama, kad tai reikalauja aukšto teisinių žinių lygio, mokėjimo sistemškai taikyti atskirų teisės normų reikalavimus konkrečiais atvejais. Tuomet, kai iš atitinkamų teisės normų ar sutarčių formuluočių viešojo intereso nustatyti neįmanoma arba ginčijamas jo pagrindumas ir teisėtumas, viešąjį interesą nustato ir aiškina teismas vadovaudamasis faktinėmis bylos aplinkybėmis ir konkrečiais įrodymais. Priešingu atveju būtų pažeistas konstitucinis valdžių pasidalijimo principas, nes teismas privalėtų spręsti klausimus, kuriuos pagal nustatytą kompetenciją privalo spręsti atitinkamos valstybės ir savivaldybių institucijos.

Sisteminė Konstitucijos nuostatų, įstatymų, taip pat ES ir Lietuvos programinių dokumentų bei Konstitucinio Teismo ir teisminės praktikos analizė aplinkosaugos klausimais leidžia *a priori* išskirti ir prioritetas viešojo intereso sritis aplinkosaugos ginčuose. Prioritetinėmis jos laikytinos todėl, kad yra mūsų visuomenės išlikimo, saugaus gyvenimo ir darnaus vystymosi pagrindas. Tai tokios sritys: 1) išimtinės valstybės nuosavybės teisės į žemę, kitus gamtos objektus bei išteklius apsauga ir gynimas, 2) žemės, miškų, vandens telkinių, oro, biologinės įvairovės, vertingų vietovių, kraštovaizdžio,

11 Šeštoji Bendrijos aplinkos apsaugos programa [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-10]. <<http://www.lrs.lt>>.

12 Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 89-4024.

13 Lietuvos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 76-3018.

14 Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 34-620.

15 Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 69-1735.

16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartys civilinėse bylose: Nr. 3k-3-211/2005, Nr. 3k-3-536/2006, Nr. 3k-3-249/2007.

kultūros paveldo objektų (nepaisant jų nuosavybės formos) apsauga nuo bet kokio žalingo ūkinės ir antropogeninės veiklos poveikio, 3) gamtos išteklių racionalus ir protingas naudojimas bei apsauga nuo išsekimo. Kiekviena iš šių viešojo intereso sričių turi ir savo konkretų objektą. Pavyzdžiui, pirmuoju atveju toks objektas gali būti valstybinės žemės pirkimas-pardavimas, nuoma ir kiti sandoriai, antruoju atveju – specialiojo ir detalaus teritorijų planavimo sprendiniai, trečiuoju atveju – naudingųjų iškasenų, miško medienos ir kitų gamtos išteklių naudojimo ribojimai bei kontrolė ir kt.

Tačiau viešojo intereso prioritetai nereiškia, kas jis gali būti suabsoliutintas, kad jį ginti galima pažeidžiant interesų derinimo principą bei subjektyvias teises ir teisėtus privačius interesus. Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarime pabrėžta, kad viešojo intereso teisinis reguliavimas turi būti konstituciškai pagrįstas, ribojimai ir draudimai negali varžyti savininkų, kitų asmenų teisių labiau, negu būtina visuotinai svarbiems tikslams pasiekti¹⁷. Aplinkos apsaugos įstatyme įtvirtintas principas derinti visuomeninius ir privačius interesus stengiantis gerinti aplinkos kokybę, skatinti gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Tai reiškia, kad teisiškai reguliuojant aplinkosaugos santykius ir sprendžiant aplinkosaugos ginčus turi būti išskiriamas viešojo intereso prioritetas, tačiau jo teisinis reguliavimas ir gynimas teisme negali pažeisti subjektyvių teisių ir teisėtų privačių interesų. Šiuo požiūriu ginčytinas ir keistinas toks viešojo intereso teisinis reguliavimas, kai be savininko sutikimo kitiems asmenims galima vaikščioti ar ilsėtis privataus ežero pakrantėje arba medžioti privataus miško plotuose. Tokia galimybė neturėtų būti suteikta ne besąlygiškai, o tik kaip subjektyvių teisių ir interesų apsaugos išimtis.

2. Teisė ginti viešąjį interesą teisme

Lietuvos įstatymuose griežtai apibrėžti subjektai, turintys teisę kreiptis į teismą, kad būtų ginamas viešasis interesas aplinkosaugos ginčiuose. Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo ir CPK 5 straipsnį teisę kreiptis į administracinį arba bendrosios kompetencijos teismą turi tik tokie suinteresuoti subjektai (fiziniai, juridiniai asmenys, visuomeninės organizacijos ir kt.), kurių yra pažeista arba ginčijama subjektinė teisė arba įstatymo saugomas interesas. Be to, šiuose įstatymuose nurodyta, kad įstatymų numatytais atvejais prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos, jų pareigūnai ir kiti asmenys gali kreiptis į teismą su pareiškimu siekiant ginti viešąjį interesą. Pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 33 straipsnį pareikšti ieškinį, bet tik dėl aplinkai padarytos žalos, turi teisę: 1) asmenys, kurių sveikatai, turtui ar interesams padaryta žala, 2) Aplinkos ministerijos ir kiti įstatymų įgalioti pareigūnai, kai padaryta žalos valstybės interesams.

Dėl prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų bei jų pareigūnų teisės ginti viešąjį interesą teisme didelių neaiškumų nekyla. Konstitucijos 118 straipsnyje nustatyta, kad prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnis apibrėžia prokurorų teises pa-

17 Lietuvos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 72-2865.

reiškiant ieškinį teisme, neribojant jų kompetencijos konkrečiu atveju, o preziumavus viešojo intereso pažeidimą, taip pat numatyta jų pareiga ginti viešąjį interesą teisme¹⁸. Valstybės institucijų, taip pat ir Aplinkos ministerijos ir savivaldybių pareigūnų teisės ginti viešąjį interesą nustatytos jų statusą reglamentuojančiuose įstatymuose ir teisės aktuose. Nepaisant to Aplinkos apsaugos įstatyme tikslinga nustatyti atvejus, kai prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijų pareigūnai ne tik turi teisę, bet ir privalo pareikšti ieškinį teismui gindami viešąjį interesą aplinkosaugos ginčiuose. Tuomet būtų išvengta bereikalingų ginčų ir neaiškumų administracinėje ir teisminėje praktikoje.

Tačiau subjektų, turinčių teisę ginti viešąjį interesą aplinkosaugos ginčiuose, klausimu Lietuvos įstatymai iki šiol nesuderinti su Konvencija „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais“ (toliau – Orhuso konvencija), kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 2001 m. liepos 10 d.¹⁹, taip pat Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 21 d. direktyva 2004/35/ET „Dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“²⁰. Juose teisė ginti viešąjį interesą administracine ar teismine tvarka pripažįstama visiems visuomenės atstovams, fiziniams ir juridiniams asmenims, suinteresuotiems aplinkos apsauga, nebūtinai siejant tai su jų subjektyvių teisių ir teisėtų interesų pažeidimu.

Orhuso konvencijos 1 straipsnyje rašoma, kad „kiekviena šalis, vadovaudamasi šios Konvencijos nuostatomis, užtikrina teisę gauti informaciją, visuomenei dalyvauti priimant sprendimus bei teisę kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, kad būtų apsaugota kiekvieno dabartinės kartos ir būsimų kartų žmogaus teisė gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje“. Konvencijoje išaiškinta, kad „visuomenė“ – tai vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų ir pagal nacionalinius įstatymus – jų asociacijos, organizacijos arba grupės, o „suinteresuota visuomenė“ – tai visuomenė, kuriai daro arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimo priėmimo procesu. Pagal šį apibrėžimą nevyriausybinių organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas ir veikiančios pagal nacionalinius reikalavimus, laikomos suinteresuotomis organizacijomis. Konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje nurodyti du kriterijai, kuriais remiantis visuomenės atstovai gali ginti viešąjį interesą administracine arba teismine tvarka: a) rodantys pakankamą suinteresuotumą, nesiejant to su jų subjektyvių teisių arba interesų pažeidimu arba b) kaip alternatyva, manantys, kad buvo pažeista kokia nors jų teisė. Be to, Konvencijos 9 straipsnio 3 dalis įpareigoja kiekvieną šalį užtikrinti, kad visuomenės atstovai, atitinkantys nacionaliniuose įstatymuose numatytus kriterijus, jeigu jie numatyti, galėtų administracine arba teismo tvarka kreiptis ne tik dėl valstybės institucijų, bet ir dėl privačių asmenų, pažeidžiančių nacionalinių įstatymų nuostatas, susijusias su aplinkosauga, veikimo arba neveikimo užginči-

18 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 81-1514.

19 Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 73-2572.

20 Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. balandžio 21 d. direktyva 2004/35/ET „Dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti)“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-12]. <<http://www.ers.lt>>.

jimo. Panašiai teisę ginti viešąjį interesą, kai aplinkai padaryta žala arba yra reali grėsmė, kad tokia žala gali kilti ateityje, reglamentuoja ir minėta ES direktyva 2004/35/ET, tiksliai joje vietoj sąvokos „suinteresuota visuomenė“ vartojama sąvoka „suinteresuoti fiziniai arba juridiniai asmenys“.

Dėl Orhuso konvencijos ir minėtos ES direktyvos nuostatų aiškinimo dalyje, kai pažeistos visuomenės dalies, fizinių ir juridinių asmenų teisės ir teisėti interesai aplinkosaugos santykiuose, didesnių neaiškumų nekyla, nes jos atitinka Lietuvos įstatymus. Tokių suinteresuotų subjektų skundai ir pareiškimai administracine arba teismine tvarka nagrinėjami vadovaujantis Administracijos teisenos įstatymo ir CPK nuostatomis, įpareigojančiomis kartu ginti ir viešąjį interesą. Nors sąvokos „suinteresuoti asmenys“ Lietuvos įstatymai konkrečiai neapibrėžė, teisinėje literatūroje pareikšta nuomonė, kad toks interesas gali būti privatus arba viešasis, materialinis arba procesinis²¹. Problemiškas yra Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies, kuri numato suinteresuotų visuomenės atstovų teisę administracine arba teismo tvarka užginčyti ne tik valstybės institucijų, bet ir privačių asmenų veiksmus arba neveikimą, kurie pažeidžia nacionalinių įstatymų nuostatas aplinkosaugos srityje, taikymas. Teisminė praktika ir teisės doktrina aiškiai ir vienareikšmiškai į tuos klausimus neatsako.

3. Teisės ginti viešąjį interesą įgyvendinimas

Lietuvos įstatymų neviseškas suderinimas su minėtomis Orhuso konvencijos ir ES direktyvos 2004/35/ET nuostatomis kelia teorinio ir praktinio pobūdžio klausimų, susijusių su teisės ginti viešąjį interesą aplinkosaugos ginčiuose įgyvendinimu teisme.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas visuomeninės organizacijos Vilniaus miesto „Žvėryno bendruomenė“ skundą dėl Vilniaus miesto administracijos sprendimo, kuriuo UAB „Moller Real Estate“ išduotas leidimas rekonstruoti nekilnojamąją kultūros vertybę (Žvėryno vandens malūną) Vilniaus mieste, Latvių g. 64, ir šios vertybės teritorijoje, kuri kartu yra ir saugoma teritorija, statyti daugiabutį namą, tiesiogiai, bet ribotai taikė Orhuso konvenciją ir 2004 m. sausio 23 d. nutartyje konstatavo, kad visuomeninės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas, veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus, turi teisę ginti viešąjį interesą kreipdamosi į administracinę teisimą²². Tačiau, autoriaus nuomone, šis teismas nepagrįstai susiaurino Orhuso konvencijos taikymo ribas, nutartyje nurodydamas, kad tokios visuomeninės organizacijos turi teisę ginti viešąjį interesą administraciniame teisme tik srityje, susijusioje su aplinkos elementais: oru, atmosfera, vandeniu, dirvožemiu, žeme, kraštovaizdžiu, gamtos objektais, biologine įvairove. Tuo tarpu Konvencijos 1 straipsnio 3 dalies „b“ ir „c“ punktai numato, kad informacija apie aplinką apima ne tik teismo nurodytą sritį, bet ir kitus veiksnius, tokius kaip: medžiagos, energija, triukšmas, vibracija, net administracinės priemonės ir susitarimai aplinkosaugos srityje, planai, programos ir kt., turinčius arba galinčius turėti poveikį aplinkos elementams, taip pat žmonių

21 Mikelėnas, V. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997, p. 121–122.

22 *Administracinių teismų praktika*. 2004, Nr. 5.

sveikatos būklę, gyvenimo sąlygas, kultūros ir statinių būklę, kai jiems daro arba gali daryti įtaką aplinkos elementų būklė. Todėl nutartyje nepagrįstai teigiama, kad Konvencija nesuteikia visuomeninėms organizacijoms teisės ginti viešąjį interesą kitose srityse, pavyzdžiui, kultūros paveldo. Tačiau kultūros paveldo objektai, tokie kaip Žvėryno vėjo malūnas, yra sudėtinė Lietuvos nacionalinio kraštovaizdžio dalis, todėl juos netikslinga išeliminuoti iš kraštovaizdžio sampratos ir aplinkosaugos srities.

Lietuvos laisvosios rinkos instituto ekspertų minėtose išvadose taip pat pripažįstama, kad pagal Orhuso konvencijos ir Administracinių bylų teisenos įstatymo normas teisę kreiptis į administracinę teisumą aplinkosaugos srityje turi tik suinteresuotos visuomeninės organizacijos, padedančios spręsti aplinkosaugos problemas ir veikiančios pagal nacionalinių įstatymų reikalavimus. Tačiau tai traktuojama kaip išimtis iš bendros taisyklės, nustatančios, kad teisme galima ginti tik pažeistą teisę. Ekspertų nuomone, suteikus teisę iš esmės bet kuriam juridiniam ar fiziniam asmeniui kreiptis į teisumą „dėl bet ko“ ir įpareigojus teisumą nagrinėti ginčus, kurie grindžiami viešuoju interesu – teisės principu – konstitucine vertybe, išimtis taptų taisykle, o teisminis ginčo sprendimo būdas iš dalies prarastų savo paskirtį ir efektyvumą. Be to, sprendamas suinteresuotumo klausimą teismas turėtų rasti ribą, kai asmuo yra suinteresuotas kaip visos visuomenės narys, bet tai nėra jo individualus interesas.

Tokios išvados prieštarauja Orhuso konvencijos esmei ir Konstitucinio Teismo bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamai praktikai viešojo intereso gynimo bylose. Visų pirma, teisę kreiptis į teisumą pagal Orhuso konvenciją turi ne „bet kuris“, o tik suinteresuotas fizinis arba juridinis asmuo ir ne „dėl bet ko“, bet dėl valstybės ar savivaldos institucijų priimamų sprendimų ir veiksmų konkrečiose aplinkosaugos srityse. Minėta, kad pagal Konstitucinio Teismo formuojamą praktiką bei pagal ES ir Lietuvos programinius dokumentus išskiriamos prioritetingos aplinkosaugos kryptys ir konkretūs objektai, kurių apsauga ir gynimu yra suinteresuotas kiekvienas visuomenės narys. Ant- ra, viešieji ir privatus interesai aplinkosaugoje dažnai sutampa, todėl šiuo atveju juos išskirti nėra prasmės, nes ginant viešąjį interesą kartu ginamas ir privatus interesas, ir atvirkščiai. Pavyzdžiui, kai asmuo pareiškia ieškinį teismui dėl privataus miško teršimo ar niokojimo, teismas kartu privalo ginti ir viešąjį interesą, nes miškas, neatsižvelgiant į nuosavybės formą, yra visuomeninė vertybė, Lietuvos nacionalinis turtas.

Tai patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika. Šis teismas 2007 m. vasario 19 d. nutartyje²³ konstatavo, kad teisingu bylos sprendimu yra suinteresuotos ne tik ginčo šalys, bet ir visa visuomenė, taigi privataus intereso gynimas nėra vienintelis civilinio proceso tikslas, teismo procese ginamas ir viešasis interesas, todėl kasacinis teismas privalo iškelti *ex officio* jo nustatytus pažeidimus, kurie yra absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas. Kitoje 2005 m. gruodžio 14 d. nutartyje (byla Nr. 3k-3-674/2005) tas pats kasacinis teismas nurodė, kad pagal CPK 353 straipsnio 2 dalį kasacinio teismo teisė peržengti kasacinio skundo ribas, jeigu to reikalauja viešasis interesas, reiškia, kad kasacinis teismas *ex officio* tikrina, ar nėra absoliučių teismo

23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-52/2007).

sprendimo negaliojimo pagrindų. Be to, kasacinės instancijos teismas 2007 m. kovo 15 d. nutartyje²⁴ nurodė, kad kai ginamas viešasis interesas, pirmosios instancijos teismas, neatsižvelgiant į tai, kad ieškovas, naudodamasis savo procesinėmis teisėmis, nepareiške tokio prašymo, turi *ex officio* priimti sprendimą dėl netinkamos šalies pakeitimo, t. y. įtraukti į bylą šalį, turinčią teisę ginti viešąjį interesą. Taigi, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamos praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad teisminis aplinkosaugos ginčų sprendimo būdas ginant viešąjį interesą ne tik kad nepraranda savo paskirties, bet yra ir efektyvus, nes viešasis interesas ginamas visais atvejais, net kai ieškinį teismui pareiškė asmuo gindamas savo privačius interesus.

Specialiojoje aplinkosaugos teisės literatūroje pripažįstama, kad būtina atsižvelgti į vieną iš pagrindinių Orhuso konvencijos tikslų – suteikti suinteresuotai visuomenei plačias galimybes kreiptis į teismus, nesiejant to su subjektinių teisių ir teisėtų interesų pažeidimu. Kartu pareikšta nuomonė, kad tokia teisė turi būti nustatyta ir reglamentuojama Aplinkos apsaugos įstatyme, o Konvencijos nuoroda į nacionalinių įstatymų kriterijus apriboja tokio tikslo įgyvendinimą, nes pagal Lietuvos įstatymus viena iš pagrindinių sąlygų kreiptis į teismą yra subjektinės teisės ar teisėto intereso pažeidimas²⁵. Taip iš esmės paneigiama galimybė Orhuso konvenciją taikyti tiesiogiai ir pripažinti teisę suinteresuotiems fiziniams ir juridiniams asmenims (išskyrus suinteresuotas visuomenines organizacijas) ginti viešąjį interesą teisme, jeigu nepažeistos jų teisės ar teisėti interesai.

Reikia sutikti su tuo, kad suinteresuotos visuomenės teisė ginti viešąjį interesą teisme turi būti nustatyta ir reglamentuojama Aplinkos apsaugos įstatyme. Tačiau negalima sutikti, kad kol įstatymas šio klausimo nereglamentuoja, nėra galimybės Konvencijos nuostatų taikyti tiesiogiai. Visų pirma, Konvencijos nuorodą į nacionalinius įstatymus reikėtų suprasti plačiau, ne tik kaip į konkrečius įstatymus, reglamentuojančius viešojo intereso gynimą, bet ir kaip į visą valstybės narės nacionalinės teisės sistemą. Konstitucijos 138 straipsnyje nustatyta, kad tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis. Antra, Lietuvos įstatymai numatė tarptautinių sutarčių, kurias ratifikavo Seimas, prioritetą ir tiesioginio taikymo galimybes, kai joms prieštaruoja nacionalinių įstatymų normos arba yra jų spragu. Aplinkos apsaugos įstatymo 36 sraipsnyje nustatyta, kad Lietuvos įstatymai turi atitikti Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotas tarptautines sutartis. Administracinių bylų teisenos įstatyme ir CPK 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu tarptautinėse sutartyse nustatytos kitokios normos, negu numato Lietuvos įstatymai, taikomos tarptautinių sutarčių normos. Tokiais atvejais pagal CPK 3 straipsnio 2 dalį tarptautinių sutarčių ar užsienio teisės normas taiko, aiškina bei jos turinį nustato teismas savo iniciatyva (*ex officio*).

Taigi, kol į Lietuvos įstatymus nebus įtrauktos ir išplėtos Orhuso konvencijos ir ES direktyvos nuostatos, teismai turėtų vykdyti Lietuvos tarptautinius įsipareigojimus, kylančius iš tarptautinių sutarčių bei jos narystės ES ir tas nuostatas taikyti tiesiogiai ir

24 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-674/2005).

25 Ragulskytė-Markovienė, R. *Aplinkos teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 295.

taip įgyvendinti visų suinteresuotų visuomeninių organizacijų, fizinių ir juridinių asmenų teisę administracine ar teismine tvarka užginčyti tiek valstybės institucijų, tiek ir privačių asmenų sprendimus, sutartis, veiksmus ar neveikimą, kuriais pažeidžiami aplinkosaugos reikalavimai. Nuoroda į nacionalinius įstatymus šiuo atveju neturėtų būti kliūtis taikyti Orhuso konvencijos ir minėtos ES direktyvos nuostatas tiesiogiai. Teisėneje literatūroje pagrįstai nurodyta, kad tarptautinės teisės pirmumo principas reikalauja aiškinti nacionalinės teisės normas sistemiškai, atsižvelgiant į tarptautines sutartis, ES teisę ir net į Europos Teisingumo Teismo sprendimus. Sisteminis teisės aiškinimas būtent ir padeda išspręsti įvairius vidinius teisės sistemos prieštaravimus ir iš dalies leidžia užtikrinti teisės sistemos vienovę²⁶. Visuomeninę tokio intereso reikšmę turi pagrįsti atitinkami subjektai, o įvertinti teismas konkrečioje byloje.

Teisės ginti viešąjį interesą teisme įgyvendinimą sunkina ir Lietuvos teisės normų, reguliuojančių aplinkosaugos santykius, sistemos trūkumai. Straipsnio autorius jau rašė, kad aplinkosaugos santykius reguliuojančių įstatymų ir teisės aktų gausa ir įvairovė, dažnas jų keitimas, kiekvienai sistemai būdingų funkcinių horizontalių ir vertikalinių ryšių tarp pagrindinio Aplinkos apsaugos įstatymo ir kitų įstatymų nebuvimas, kuriuos dažnai lemia subjektyvūs politiniai, socialiniai bei ekonominiai įstatymų leidėjų interesai, trukdo juos veiksmingai taikyti praktikoje²⁷. Tuomet ginant viešąjį interesą taikant sisteminę teisės aiškinimo metodą teismas privalo įgyvendinti CPK 3 straipsnio 6 ir 7 dalių nuostatų reikalavimus: taikyti įstatymo analogiją, bendruosius teisės principus, o kai įstatymas ar ginčo šalių susitarimas numato, kad tam tikrus klausimus teismas sprendžia savo nuožiūra, vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais. Tai pasakytina ir apie tuos atvejus, kai formaliai įstatymas yra, bet atskiros jo teisės normos, reguliuojančios aplinkosaugos santykius, yra pernelyg deklaratyvios, abstrakčios arba nurodo į įstatymus, kurie konkrečiau santykio nereguliuoja. *Tuomet teismas turėtų konstatuoti atitinkamos teisės normos trūkumą, nes deklaratyvios arba pernelyg abstrakčios normos apskritai jokių santykių nereguliuoja*, ir vadovautis anksčiau nurodytais principais. Jeigu teismas pagrįstai mano, kad įstatymas ar kitas teisės aktas ar jo dalis, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai ar įstatymams, jis turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą. Tačiau įstatyme tai tikslinga suformuluoti ne kaip teismo teisę, bet kaip pareigą bent iki to laikotarpio, kol Lietuvos piliečiams bus suteikta teisė patiems su skundu kreiptis į Konstitucinį Teismą.

Išvados

1. Viešojo intereso teisinė samprata ir reikšmė išplaukia iš „įstatymo saugomo intereso“ sampratos. Aplinkosaugos santykiuose viešasis interesas yra Konstitucijos ir įstatymų saugomas visuomenės ar jos dalies interesas saugoti gamtinę aplinką nuo bet kokio žalingo

26 Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 195–202.

27 Monkevičius, E. *Aplinkos teisinė apsauga globalizacijos sąlygomis. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos, vykusios 2008 m. gegužės 16 d. Kaune, straipsnių rinkinys*. Kaunas, 2008, p. 56–67.

ūkinės ar antropogeninės (žmogaus) veiklos poveikio, išsaugoti ir atkurti gamtos išteklius ir taip užtikrinti visuomenės darnų vystymąsi, gyvenimo kokybę ir sveikatos apsaugą. Sistemine Konstitucijos, įstatymų, ES teisės aktų ir tarptautinių sutarčių analizė leidžia išskirti viešojo intereso gynimo aplinkosaugos ginčiuose prioritetus ir objektą: 1) išimtinės valstybės nuosavybės teisės į atskirus saugomus gamtos objektus apsauga ir gynimas, 2) žemės, miškų, vandens telkinių, biologinės įvairovės, ypač vertingų vietovių, nepaisant nuosavybės formos, apsauga ir gynimas, 3) gamtos išteklių racionalus ir protingas naudojimas bei apsauga nuo išsekimo. Kartu viešojo intereso prioritetai neleidžia jo suabsoliutinti ir jį ginant pažeisti subjektų teises ir teisėtus privačius interesus, todėl būtinas reguliavimas, užtikrinantis viešojo ir privataus interesų principų derinimą.

2. Lietuvos įstatymuose apibrėžti subjektai, turintys teisę ginti viešąjį interesą aplinkosaugos ginčiuose, neviseškai atitinka Orhuso konvencijos ir ES direktyvos 2004/35/ET nuostatas, kurios tokią teisę pripažįsta visiems tuo suinteresuotiems visuomenės atstovams, fiziniams ir juridiniams asmenims, nesiejant to su jų subjektinių teisių ir privačių interesų pažeidimu. Teisės ginti viešąjį interesą šioje srityje pripažinimas tik subjektams, kurių pažeistos subjektinės teisės ir privatūs interesai, taip pat suinteresuotoms visuomeninėms organizacijoms, padedančioms spręsti aplinkosaugos problemas, išelminuojant kitus suinteresuotus teisės subjektus, prieštarauja Orhuso konvencijai, Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamai praktikai. Todėl Aplinkos apsaugos įstatyme reikia suformuluoti ir reglamentuoti visų subjektų, kurie suinteresuoti aplinkos apsauga, teisę ginti viešąjį interesą teisme.

3. Lietuvos įstatymų ir minėtų Orhuso konvencijos bei ES direktyvos dabartinis neatitikimas šiuo klausimu turėtų būti sprendžiamas taikant jų nuostatas tiesiogiai, kai reikia įgyvendinti suinteresuotų subjektų teisę ginti viešąjį interesą aplinkosaugos ginčiuose. Šių nuostatų nuoroda į nacionalinius įstatymus neturėtų būti kliūtis jas taikyti tiesiogiai, nes tarptautinės teisės prioriteto nacionalinių įstatymų atžvilgiu principas reikalauja juos aiškinti sistemiškai, atsižvelgiant į Lietuvos ratifikuotas tarptautines sutartis, ES teisės aktus bei į Europos Teisingumo Teismo sprendimus konkrečiose bylose. Sistemini nacionalinės teisės normų, reguliuojančių aplinkosaugos santykius, aiškinimas būtinas ir tuomet, kai jos pernelyg abstrakčios, deklaratyvios arba nurodo į kitus įstatymus, kurių nėra. Tokios teisės normos aplinkosaugos santykių apskritai nereguliuoja, todėl šiuo atveju teismas, pripažindamas arba paneigdamas konkretaus suinteresuoto subjekto teisę ginti viešąjį interesą, privalo vadovautis įstatymo analogija, bendraisiais teisės principais bei teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijais.

Literatūra

Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 5-75.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 85-2566.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 36-1340.

- Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 34-620.
- Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 69-1735.
- Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 81-1514.
- Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 89-4024.
- Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1600/2002/EB [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-10]. <<http://www.lrs.lt>>.
- Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimanant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 73-2572.
- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2004/35/ET [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-12]. <http://www.lrs.lt>.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 30-1015.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. birželio 27 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 72-2865.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 76-3018.
- Administracinių teismų praktika*. 2004, Nr. 5.
- Viešojo intereso samprata teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-12]. <<http://www.lat.lt>>.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisijų kolegijos nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-211/2005).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisijų kolegijos nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-536/2006).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisijų kolegijos nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-249/2007).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-52/2007).
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje (bylos Nr. 3k-3-674/2005).
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
- Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė. T. I*. Vilnius: Justitia, 2003.
- Lietuvos laisvosios rinkos instituto išvada „Dėl Lietuvos viešojo intereso“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2008-06-10]. <<http://www.freema.org/index.php/analitiniai-darbai-ekspertize>>.
- Mikelėnas, V. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 1997.
- Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1997.
- Monkevičius, E. Aplinkos teisinė apsauga globalizacijos sąlygomis. *Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos, vykusios 2008 m. gegužės 16 d. Kaune, straipsnių rinkinys*. Kaunas, 2008.
- Ragulskytė-Markovienė, R. *Aplinkos teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.

PROBLEM OF PUBLIC INTEREST PROTECTION IN ENVIRONMENTAL LITIGATION

Eduardas Monkevičius

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The value of natural environment in social life implicates some requirements and tasks for the protection of land, natural resources and other environmental elements against any harmful impact or violation, and thus safeguards secure existence and sustainable development of our society and future generations. Clear legal regulation must apply to natural environment and its particular elements, because it is an important social value, and in order to save and improve unique features of the natural environment, which also is a home for fauna and flora.*

One of the key legal environmental protection measures is protection of society's interest or protection of public interest in the court against various violations. Adequate implementation of the public interest expresses legal balance between the society's legal interests in particular natural resources, important forests, waters or land, and legal interests of separate individuals, who own specific property.

But protection of public interest in environmental litigation nowadays is quite problematic, because neither legal doctrine, nor laws and judicial practise do not introduce undivided meaning of public interest, its object and subjects. There is no deeper analysis of public interest conception, implementation and its protection considering Lithuanian's international obligations in this regard. This situation weakens the possibilities and effectiveness of the protection of public interest in the court, creates conditions for violation of rights and lawful interests of citizens, and also sets ambiguity and legal uncertainty in environmental legal relationships. These reasons hinder the formation of integral legal practice, cause legal uncertainty and legal suspense, and even more – it may lead to some kind of legal nihilism.

The article introduces and explains the conception; subject of public interest, and defines individuals competent to protect public interest in judicial proceedings. The paper also reveals the actual questions of implementation of such right in the court, shows legal difficulties to find the "legal happy medium" while protecting public interest and rights of "different public interest sides" – society and a particular member of society. Finally, the article concludes with basic insights, scetching the essence of the paper's research.

Keywords: *environment law, environmental protection, public interest and private interest.*

Eduardas Monkevičius, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptis: aplinkosaugos santykių teisinio reguliavimo problemos.

Eduardas Monkevičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Administrative Law and Procedure, professor. Research interests: problems of legal regulation of environmental relations.